

Lausunto

30.06.2021

Asia: VN/1347/2021

Arviomuistio oikeudenkäyntikuluista riita-asioissa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Asia: Lausunto oikeudenkäyntikuluja riita-asioissa koskevasta arviomuistiosta (OM selvityksiä ja ohjeita 2021:16)

Viite: OM lausuntopyyntö VN/1347/2021

Yleistä

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa oikeudenkäyntikuluja riita-asioissa koskevasta arviomuistiosta, jossa on esitelty 21 keinoa, joilla voitaisiin vaikuttaa oikeudenkäyntikurisiin riita-asioissa. Suomen tuomariliitto ry, jäljempänä Tuomariliitto, käsittelee tässä lausunnossa esitetyjä keinoja kohdittain, esittää niihin kantansa ja arvioi niiden vaikuttavuutta sekä keskinäistä riippuvuutta.

Tuomariliitto toteaa, että oikeudenkäyntikulujen määrän kasvu riita-asioissa alkaa uhata Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaista access to court -perusoikeutta sekä Suomen perustuslain 21 §:ssä säädettyä oikeutta saada asiansa ratkaistuksi tuomioistuimessa. Oikeudenkäyntikulujen määrällä ja kuluriskillä on merkitystä asianosaisen harkitessa, saattaako hän asiansa tuomioistuimen ratkaistavaksi ja hakeeko hän vielä käräjäoikeuden ratkaisuun muutosta.

Tähän on seuraavia syitä vuoden 1993 siviiliprosessiuudistuksessa:

- painopiste siirtyi voimakkaasti jutun valmisteluun, erityisesti haastehakemuksen ja vastauksen laatimiseen
- preklusiosäännökset asian käsittelyn keskittämisen edistämiseksi
- uudistuksen yhteydessä siirryttiin toimenpidekohtaiseen tunti-laskutukseen
- siirryttiin lähes poikkeuksettomaan häviäjän täysimääräiseen korvausvelvollisuuteen
- ei huomioitu lähtökohtaisesti lainkaan sitä, onko kyse yhdenvertaisista osapuolista vai onko näiden välillä rakenteellista epäsuhtaa, jonka näiden kyky kantaa oikeudenkäyntikuluriski on erilainen.
- tarpeellisten kulujen määrässä ei lainkaan huomioida oikeudenkäynnin kohteen taloudellista arvoa (intressiä), mistä voi seurata se epäsuotava vaikutus, että oikeudenkäyntikulut voi huomattavasti ylittää jutun intressin.

Asiaa on pyritty korjaamaan erilaisilla tuomioistuinten käytäntöjä koskevilla laatuhankeilla (esim. Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten Laatuhankeiden työryhmäraportteja XIV s 57-109), mutta ongelmien korjaaminen vaatii lainsäädäntötoimia.

Tuomariliiton näkemyksen mukaan ongelman tehokas ratkaisu jakautuu aiheutuvien kulujen vähentämiseen ja aiheutuneiden kulujen jakamiseen.

Arviomuistiossa esitetyt keinot alentaa oikeudenkäyntikuluja riita-asioissa

Keino 1: Oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusvaatimusten alentaminen

Tuomariliitto ei kannata tätä keinoa taikka sen jatkoselvittämistä.

Asiamiehen kelpoisuusvaatimukset ovat jo nykyisellään varsin alhaisella tasolla. Heikkolaatuinen asianajo saattaa tarpeettomasti kasvattaa oikeudenkäynnin kustannuksia. Vaativassa riita-asiassa tämä näkyy oman asiamiehen tarpeettomina toimenpiteinä ja sitä kautta vaikuttaa myös lisäävästi vastapuolen asiamiehen ylimääräiseen työmäärään. Tätä on myös käsitelty asiamiehen kelpoisuusvaatimuksia säädettäessä (HE 318/2010 vp s. 16). Käytännön kokemus ennen nykyisten kelpoisuusvaatimusten säätämistä osoitti, että muun alan lakimies, jolla ei ole aikaisempaa kokemusta asiamiestoiminnasta, ei kykene päämiehensä oikeusturvaa vaarantamatta ajamaan laajaa riita-asiaa käräjäoikeudessa.

Arviomuistiossa on tämän keinon osalta vielä todettu, että asianajopalveluiden tarjonnan lisääntyminen tätä kautta voisi edistää hintakilpailua ja siten alentaa riita-asioissa aiheutuvia oikeudenkäyntikuluja. Yleensä normaalit hintakilpailujärjestelmät eivät asianajopalveluiden luonteen takia sovellu asiamiespalkkioihin, koska yksityishenkilön toimeksiannot ovat yleensä kertaluonteisia eikä päämiehellä ole välttämättä kykyä arvioida etukäteen palvelun laatua.

Toisaalta asiamiesten määrän hallitsematon kasvu voisi johtaa siihen, että toimeksiantojen vähentyessä yksittäisestä toimeksiannosta saatava tulo pyrittäisiin maksimoimaan, mikä johtaisi kulujen kasvuun.

Muutokselle, jolla asiamiesten kelpoisuusvaatimuksia tiukennettiin, oli hyvät perustelut, jotka ovat edelleen täysin paikkansapitäviä. Esitetty keino ei myöskään edellä lausutun perusteella tulisi alentamaan oikeudenkäyntikulujen määrää, vaan voisi ennemminkin johtaa oikeudenkäyntikulujen määrän lisääntymiseen. Päin vastoin tulisi arvioida, olisiko perusteita lupalakimiesten luvan myöntämisen edellytysten tiukentamiselle.

Keino 2: Juristien koulutusmäärien lisääminen

Tuomariliitto ei kannata tätä keinoa taikka sen jatkoselvittämistä.

Tähän keinoon soveltuu osin keinon 1 osalta lausuttu. Arviomuistiossa todetun perusteella lakimiesten kokonaismäärän lisääminen ei välttämättä lisäisi asiamiesten määrää. Edellä kohdassa 1 lausutun perusteella asiamiesten määrän lisääminen ei myöskään selvästi johtaisi oikeudenkäyntikulujen määrän alenemiseen.

Ylemmän oikeustieteellisen tutkinnon suorittaminen kestää noin viisi vuotta, joten keino olisi myös vaikutuksiltaan liian hidaskasvu. Lisäksi keino voi johtaa lakimiestyöttömyyden lisääntymiseen.

Asiamiesten määrän lisääminen ja sitä kautta yksittäisen asiamiehen toimeksiantojen väheneminen palvelujen tarjonnan lisääntymisen myötä voisi johtaa pahimmillaan siihen, että jotkut asiamiehet ottaisivat hoitaakseen asioita, joita hyvän asianajajatavan mukaan ei tulisi lainkaan ajaa päämiehen etu huomioon ottaen, koska riittävän toimeentulon saaminen olisi vaikeaa.

Keino 3: Oikeudenkäyntikuluarvion laatiminen

Tuomariliitto kannattaa varauksellisesti keinon käyttämistä ja sen jatkoselvittämistä.

Asiamiehen velvollisuus aina esittää arvio omista kuluista ja liittyy se haastehakemukseen voisi lisätä päämiehen kykyä ennakoida oikeudenkäyntikuluriskin määrää ja arvioida sitä, miten hän haluaa asiaansa ajettavan sekä tekisi helpommaksi asianajopalveluiden tarjoajien keskinäisen vertailun. Toisaalta kulujen ennakoiminen on vaikeaa. On myös vaikea ajatella, että tuo arvio voisi olla poikkeuksettomasti sitova, joten se ei voisi täydellisesti estää oikeudenkäyntikuluja nousemasta arvioitua korkeammiksi.

Keino 4: Hinnoittelun läpinäkyvyyden lisääminen

Tuomariliitto kannattaa keinon käyttämistä ja sen jatkoselvittämistä.

Hinnoittelun läpinäkyvyyden lisääminen voi auttaa kustannustietoisemmän päätöksen tekemistä asiamiehen valinnassa. On myös huomattava, että tosiasiallisesti tuntiveloitukset ovat käytännössä samantasoiset tavanomaisia oikeudenkäyntitoimeksiantoja samalla alueella hoitavien asiamiesten kesken. Yleisenä käytäntönä on myös, että asiamiehet ilmoittavat palveluhinnaston esimerkiksi verkkosivuillaan. Pelkkä hinnoittelun läpinäkyvyyden pakolliseksi säätäminen ei siten tuone muutosta nykytilaan tai luo itsessään painetta hintojen alentamiselle.

Keino 5: Asianajopalveluiden vapauttaminen arvonlisäverosta

Tuomariliitto ei vastusta keinon käyttämisen jatkoselvittämistä.

Kuten arviomuistiossakin todetaan, asianajopalveluiden arvonlisäverovelvollisuudesta luopuminen voisi todennäköisesti alentaa yksityishenkilön oikeudenkäyntikuluja, mutta yksin kansallisesti tämän kaltaista muutosta ei voida tehdä, koska muutos edellyttäisi arvonlisäverodirektiivin muuttamista.

Keino 6: Oikeudenkäyntimaksun alentaminen

Tuomariliitto ei kannata tätä keinoa taikka sen jatkoselvittämistä.

Riita-asian oikeudenkäyntimaksua on pidettävä siinä määrin vähäisenä osana kokonaisuudenkäyntikuluja, että sillä on marginaalinen merkitys. On lisäksi huomattava, että maksu on jossain määrin vähentänyt sellaisten toivottomien juttujen nostamista, jotka ovat turhaan vieneet tuomioistuimien resursseja.

Keino 7: Asianajopalkkioiden hintasääntely

Tuomariliitto kannattaa varauksellisesti keinon käyttämistä ja sen jatkoselvittämistä.

Arviomuistiossa on käyty läpi kattavasti hintasääntelyn mahdolliset hyödyt ja siihen liittyvät ongelmat. Saksalaistyylinen hintasääntely voisi olla tehokas keino alentaa sekä päämiehen omia että välillisesti vastapuolen oikeudenkäyntikulujen määriä. Ainakin yksityishenkilöiden osalta sen käyttöä voisi puoltaa tämän puutteellinen kyky arvioida palvelun laadun ja hinnan suhdetta. Toisaalta hintasääntelyssä puututtaisiin asiamiehen ja tämän päämiehen väliseen luottamussuhteeseen sekä sopimusvapauteen, omaisuudensuojaan ja elinkeinovapauteen.

Tuomariliitto on kiinnittänyt huomiota siihen, että esimerkiksi Norjassa on säädetty mahdollisuudesta oikeudenkäynnin jälkeen saattaa asiamiehen ja päämiehen välinen palkkio tuomioistuimen ratkaistavaksi (arviomuistion s. 48). Ottamatta kantaa kyseisen keinon käyttökelpoisuuteen Suomessa, Tuomariliitto kuitenkin pitää sellaisten keinojen kehittämistä yleisesti ottaen kannatettavana, joilla asianosainen voisi nykyistä helpommin – ja kuluriskittä – saattaa asianosaisen ja tämän asiamiehen oikeudenkäyntikululaskun kohtuullisuuden arvioitavaksi siten, että ratkaisu olisi osapuolia sitova. Nykyiset kuluriskittömät keinot rajoittuvat siihen, että asianajotoimiston laskun kohtuullisuuden voi saattaa Valvontalautakunnan arvioitavaksi palkkioriiita-asiana. Muiden lakiasiaintoimistojen laskutuksen taas voi saattaa Kuluttajariitalautakunnan arvioitavaksi, mutta lautakunnan ratkaisu on vain suositus. Yhtenä selvitetävänä ratkaisukeinona viitataan jäljempänä kohdassa 19 lausuttuun.

Keino 8: Oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen

Tuomariliitto kannattaa keinon käyttämistä ja sen jatkoselvittämistä.

Tuomariliiton näkemyksen mukaan on olemassa tarve oikeudenkäyntimenettelyä koskevien säännösten kokonaistarkastelulle. Menettelyä koskevilla uudistuksilla voisi myös olla alentava vaikutus oikeudenkäyntikulujen määrään.

Vuoden 1993 uudistuksessa asian käsittelyn painopiste siirtyi voimakkaasti asian valmisteluun, erityisesti haastehakemuksen ja vastauksen laatimiseen. Tästä on seurannut, että varsin suuri osa oikeudenkäyntikuluista on syntynyt jo ennen valmistelustuntoa. Tämä voi olla jopa esteenä asian sovinnolliselle ratkaisemiselle. Voisi selvittää esimerkiksi englantilaistyyppistä järjestelmää, jossa siviiliprosessille mielletään alun perin olevan useampia erilaisia menettelytapoja, joihin asiat ohjataan erikseen vireilletulovaiheessa. Meillä ne voisivat olla ainakin vähäisten saatavien menettely, laaja riita-asian oikeudenkäyntimenettely sekä erillinen sovittelumenettely. Asia voisi esivaiheessa tulla vireille suppeahkolla vireilletulohakemuksella, jonka perusteella asia ohjattaisiin joutuisasti johonkin edellä mainituista menettelyistä sekä laajan riita-asian tilanteessa sovittaisiin jatkovalmistelun asianosaistoimenpiteet sekä käsittelyn aikataulu.

Todistelun rajaamista koskevassa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 8 §:ssä ei ole perusteena mainittu oikeudenkäynnin intressiä. Sanotun kaltainen säännös antaisi tuomioistuimille mahdollisuuden evätä jutun intressiin ja merkitykseen nähden tarpeettoman laaja todistelu.

Riita-asioissa on myös asiaryhmiä, joissa on tarpeen käyttää asiantuntijoita. Asiantuntijaselvitysten kustannukset puolin ja toisin voivat olla myös merkittävä osa oikeudenkäyntikuluja ja ne ovat yleensä aiheutuneet jo ennen asian vireilletuloa. Tältä osin voisi olla aiheellista harkita, tulisiko oikeudenkäymiskaarella olla säännös mahdollisuudesta pyytää oikeudelta ulkopuolisen asiantuntijan määräämistä.

Nykyisessä normistossa ei ole huomioitu eräitä uusia ict-järjestelmiä ja hankkeita sekä niiden vaikutusta ja mahdollisuuksia menettelyn kehittämiseen.

Menettelynormeilla voi siten edellä kerrottujen esimerkkien perusteella olla merkittävääkin vaikutusta oikeudenkäyntikuluihin. Sen vuoksi oikeudenkäymiskaaren kokonaistarkastelu on tässä yhteydessä aiheellista.

Keino 9: Preklusiosääntelyn lieventäminen

Tuomariliitto ei kannata tätä keinoa taikka sen jatkoselvittämistä.

Preklusiosäännösten lieventäminen olisi omiaan johtamaan oikeudenkäyntien pitkittymiseen taktikoimisen lisääntymisen vuoksi ja sitä kautta oikeudenkäyntikulujen nousuun.

Keino 10: Asian ratkaiseminen pääkäsittelyä toimittamatta

Tuomariliitto ei kannata tämän keinon jatkoselvittämistä oikeudenkäyntikulujen alentamisen tarkoituksessa. Tälläkin hetkellä on oikeudenkäymiskaaren sääntelemissä tilanteissa mahdollista ratkaista asia pääkäsittelyä toimittamatta eikä ehdotus siten toisi nykyiseen oikeudentilaan merkittävää muutosta.

Itsestään selvää on, että vaativia riita-asioita ei voida ratkaista pääkäsittelyä toimittamatta eikä tuomioistuinharjoittelua suorittavan käräjänotaarin toimesta. (ks. KKO 2017:77 ja KKO 2017:43). Laajuudeltaan pienemmissäkin riita-asioissa näyttö usein painottuu henkilötodisteluun eikä kysymys ole pelkästään oikeuskysymyksen arvioinnista. Ainoastaan kirjalliseen aineistoon perustuvia riita-asioita ei juurikaan ole. Vaikka riita-asia ei olisi nimetty henkilötodistelua, niin siitä huolimatta voi olla tarpeen järjestää asian laadun vuoksi istuntopäätökset (ks. edellä mainittu KKO 2017:77). Käytännön kokemus on myös osoittanut, että asian saattaminen perusfaktoiltaan sellaiseen tilaan, ettei sen ratkaiseminen edellytä pääkäsittelyn toimittamista, vaatii tuomioistuimelta kirjallisten lausumien pallotteluna suhteetonta työtä verrattuna lyhyehköön istuntoon, jossa nuo seikat saadaan prosessin johdolla selvitettyä.

Keino 11: Oikeudenkäyntien keston lyhentäminen

Tuomariliitto kannattaa oikeudenkäyntien keston lyhentämistä ja keinon jatkoselvittämistä.

Kuten arviomuistiossa on todettu pitkällä käsittelyajalla voi olla korottava vaikutus oikeudenkäyntikulujen määrään, koska asiamiehet joutuvat perehtymään laajaan materiaaliin uudelleen asian eri vaiheissa. Keinon käyttäminen edellyttää merkittävää lisäystä tuomioistuinten resursseihin.

Keino 12: Vähäisiä vaatimuksia koskeva oikeudenkäyntimenettely

Tuomariliitto kannattaa varauksellisesti keinon käyttämistä ja sen jatkoselvittämistä kohdassa 8 tarkoitettuna oikeudenkäymiskaaren kokonaistarkastelun yhteydessä.

Eräissä rajoitetuissa asiaryhmissä menettely oikein toteutettuna voisi alentaa oikeudenkäyntikuluja. Menettelyn tulisi perustua kirjallisen valmistelun tehostamiseen käyttämällä rakenteista asiakasportaalia, korostetulla prosessinjohtovelvollisuudella lyhyessä ajassa toimitettavaan istuntoon sekä samassa tilaisuudessa tapahtuvaan rajoitetun henkilönäytön vastaanottamiseen. Menettelyn tulisi muodostaa luonteva väliporras kuluttajariitalautakunnan/summaarisen menettelyn ja varsinaisten laajojen riita-asioiden välille. Toisaalta kuluttajariidoissa minkään tuomioistuimen riita-asian menettelyn ei tulisi korvata hyväksi osoittautunutta kuluttajariitalautakunnan menettelyä, jonka menettelyn tehostamista voisi selvittää kohdassa 19 selostetuin tavoin.

Arviomuistiossa (s. 101) on todettu, että monet vähäisiä vaatimuksia koskevat riita-asiat soveltuisivat todennäköisesti tuomioistuinharjoittelua suorittaville kärjänotaareille. Kärjänotaarit ovat varsin työllistettyjä tälläkin hetkellä. Käsiteltävien riita-asioiden määrä tulisi lisääntymään. Tuomariliitto korostaa, että vaikka vaatimus olisi vähäinen, niin asioita todennäköisesti ajaisivat maallikot itse ja niiden edellyttämästä tehostetusta prosessinjohtovaatimuksesta voi seurata, että asiat eivät aina välttämättä laadultaan soveltuisi tuomioistuinharjoittelua suorittavalle kärjänotaarille. Lisäksi vähäisiinkin vaatimuksiin voi joskus liittyä vaativia oikeudellisia kysymyksiä. Vähäisten vaatimusten menettely edellyttäisi tuomioistuinten resurssien lisäämistä riita-asioiden määrän kasvusta johtuen.

Keino 13: Täyden korvauksen periaatteen lieventäminen

Tuomariliitto kannattaa keinon käyttämistä ja sen jatkoselvittämistä.

Täyden korvauksen periaatteen lieventäminen olisi tehokas keino hävinneen oikeudenkäyntikuluriskin pienentämiseen. On kuitenkin huomattava, että kysymys on jo aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen oikeudenmukaisesta jakamisesta asianosaisten kesken.

Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 a ja b §:n säännösten ei tulisi olla korostetusti poikkeussäännöksiä, vaan osa kuluvastuun kokonaisharkintaa. Sanottujen säännösten soveltamisalan laajentamista tulisi selvittää.

Tällä hetkellä oikeudellisen epäselvyyden vuoksi asianosaisten kuluvastuusta määrääminen on korkean kynnyksen takana, mikä on lähtökohtaisesti perusteltuakin (HE 107/1998 vp s. 19). Kuitenkin aidosti oikeudellisesti epäselvän asian saattaminen tuomioistuimen käsiteltäväksi ja erityisesti korkeimpaan oikeuteen voi 8 a §:n tiukan soveltamiskäytännön vuoksi estyä kuluriskin vuoksi, mitä voidaan pitää aineellisen oikeuden kehittymisenkin kannalta epäkohtana.

Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 b § mahdollistaa sinänsä nykyisellään kohtuullisuusarvioinnin, jossa voidaan ottaa huomioon oikeudenkäyntiin johtaneet seikat, asianosaisten asema ja asian merkitys. Jos asianosaisten velvoittaminen korvaamaan vastapuolen oikeudenkäyntikulut kokonaisuutena arvioiden olisi sanottuihin seikkoihin nähden ilmeisen kohtuutonta, tuomioistuin voi viran puolesta alentaa asianosaisten maksettavaksi tuomittavien oikeudenkäyntikulujen määrää. Lainkohta sisältää elementtejä, joita tulisi voida harkita säännönmukaisemmin riita-asioissa. Soveltamisalaa laajentamalla voitaisiin vaikuttaa kulujen alenemiseen ja jakautumiseen.

Keino 14: Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n soveltaminen viran puolesta

Tuomariliitto kannattaa tietyin varauksin keinon käyttämistä ja sen jatkoselvittämistä.

Periaatteessa oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n soveltaminen viran puolesta voisi olla osaratkaisu. Oikeudenkäyntikulujen riitauttamisen osalta on huomattava tietty rakenteellinen intressiristiriita asiamiehen ja tämän päämiehen välillä. Jos asiamiehen oma lasku on suuruusluokaltaan vastapuolen asiamiehen laskua vastaava, ei asiamiehellä välttämättä ole omaa intressiä eikä argumentteja riitauttaa sitä. Muissakin pohjoismaissa tuomioistuin voi arviomuiston mukaan ratkaista kysymyksen hävinneen asianosaisten maksettavaksi tuomittavien oikeudenkäyntikulujen määrän viran puolesta.

Asiaan liittyy muistiossa mainittuja periaatteellisia ongelmia verrattuna muihin dispositiivisiin saataviin.

Keino 15: Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 b §:n muuttaminen

Tuomariliitto kannattaa keinon käyttämistä ja sen jatkoselvittämistä.

Viitataan edellä kohdassa 13 lausuttuun. Säännöksen ei tulisi olla niin korostetusti poikkeussäännös (KKO 2011:51, kohta 5) vaan osa kokonaiharkintaa.

Keino 16: Korvattavien oikeudenkäyntikulujen määrästä säättäminen

Tuomariliitto kannattaa keinon käyttämistä ja sen jatkoselvittämistä.

Tämä voisi olla tehokas ja vaikutuksiltaan täsmällisin keino ongelman ratkaisemiseen. Jos periaatteellisten syiden katsotaan estävän keinossa 7 tarkoitetun päämiehen ja asiamiehen välisen

suhteen hintasääntelyn, niin ne eivät estäisi korvattavien oikeudenkäyntikulujen määrästä sääntämistä asianosaisten keskinäisessä suhteessa. Se on jo toteutettu summaarisissa asioissa oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 c §:n nojalla. Järjestelmä saattaisi välillisesti myös ainakin yksityishenkilöiden osalta vaikuttaa päämiehen ja asiamiehen väliseen palkkiosopimukseen. Käytännössä on kuitenkin huomattu, että taulukkopalkkio on johtanut palkkiotason vakiintumiseen täsmälleen taulukkopalkkion mukaiseksi. Alempia palkkiovaatimuksia ei enää esitetä.

Sääntelyssä voitaisiin pyrkiä ainakin vähäisten ja keskivaikeiden laajojen, yhden kirjelmäkirroksen, yhden valmisteluistunnon sekä enintään 1-2 päivän kestoisen pääkäsittelyn riita-asioiden osalta tuntilaskutuksen sijasta kiinteään taksapalkkioon, josta voitaisiin vain erityisistä syistä poiketa. Taksapalkkion ylittävän tuntilaskutuksen käyttöön pitäisi aina olla tuomioistuimen asian laatuun ja laajuuteen perustuva lupa. Sivuvaikutuksena saattaisi olla jopa prosessin laadun parantuminen ja nopeutuminen, kun asiamiesten intressiksi tulisi asian hoitaminen tarpeettomia toimenpiteitä ja kustannuksia aiheuttamatta.

Korvaustaulukkoon siirtyminen edellyttää kuitenkin huolellista selvitystyötä ja arviointia sen vaikutuksista ja siitä, mitä olisi missäkin tilanteessa pidettävä kohtuullisena korvauksen määränä. Valmistelussa tulisi myös kiinnittää huomiota siihen, että jäisi mahdollisimman vähän tulkinnanvaraa siitä, mitkä toimenpiteet kuuluvat mihinkin korvaustaulukon kategoriaan. Erityisen vaativissa asioissa tulisi myös olla mahdollisuus poiketa säädetystä palkkiotasosta.

Keino 17: Korvattavan vastapuolen tuntiveloituksen rajoittaminen

Tuomariliitto kannattaa tietyin varauksin keinon käyttämistä ja sen jatkoselvittämistä.

Keinoa käytettäessä tulisi kuitenkin ratkaista missä menettelyssä ylin hyväksyttävä tuntipalkkio vahvistetaan ja tarkistetaan sekä tulisiko tuntipalkkio olla koko maassa sama vai voisiko se poiketa alueellisesti. Erityisesti pääkaupunkiseudulla liikehuoneistojen vuokrataso on muuta maata korkeampi, mikä väistämättä heijastuu myös asiamiestoiminnan kiinteisiin kuluihin. Toisaalta oikeusavussa tuntipalkkio on koko maassa sama.

Keino 18: Korvattavien oikeudenkäyntikulujen enimmäismäärän vahvistaminen valmistelussa

Tuomariliitto ei kannata tätä keinoa taikka sen jatkoselvittämistä.

Korvattavien oikeudenkäyntikulujen enimmäismäärän vahvistaminen vasta valmistelussa tapahtuisi liian myöhään. Kirjallisen valmistelun ja todistelun kustannukset ovat jo syntyneet.

Keino 19: Kuluttajariitalautakunnan toimivallan laajentaminen

Tuomariliitto kannattaa rajoitetusti keinon käyttämistä ja sen jatkoselvittämistä.

Kuluttajariitalautakunta on osoittautunut erittäin toimivaksi ja myös kustannustehokkaaksi välineeksi vähäisten kuluttajariitojen ratkaisemiseksi. Tuomariliiton näkemyksen mukaan henkilönäytön vastaanottaminen kuitenkin kuuluu tuomioistuimille. Kuluttajariitalautakunnan toimivallan ja asiantuntemuksen laajentaminen vaatisi merkittävää resurssointia ja tarkoittaisi myös sen laajentamista erityistuomioistuimen suuntaan, mitä ei ole pidetty toivottavana. Voisi kuitenkin selvittää mahdollisuutta jonkinlaiseen summaariseen ratkaisun vahvistusmenettelyyn rajoitetuin kuluvasuin käräjäoikeudessa täytäntöönpanokelpoisen ratkaisun saamiseksi.

Keino 20: Sovittelun edistäminen

Tuomariliitto kannattaa keinon käyttämistä ja sen jatkoselvittämistä.

Sovittelun merkitystä niin oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 26 §:n sovinnon edistämisessä valmisteluissa kuin erillisessä sovittelumenettelyssä ei voi liikaa korostaa. Tämä ei saa kuitenkaan johtaa sovinnon syntymiseen pakosta. Sen sijaan pakollista osallistumista sovinnon edellytysten selvittämiseen voisi säännöksin edellyttää. Kokemus on osoittanut, että kirjallisen aineiston perusteella hyvinkin riittävä asia on saatu ratkaistua sovinnollisesti, kun asianosaiset saadaan asianmukaisesti koulutetun sovittelijan johtamaan sovitteluun.

Keino 21: Oikeusavun ja oikeusturvavakuutusten kehittäminen

Tuomariliitto kannattaa keinon käyttämistä ja sen jatkoselvittämistä.

Oikeusavun osalta on arviomuistiossa todettu tavoin vireillä selvitys oikeusavun tulorajoista, jonka on arvioitu valmistuvan elokuussa 2021, minkä jälkeen päätetään jatkotoimista.

Oikeusturvavakuutusten ehtoja on jossain määrin tiukennettu eivätkä kaikki riita-asiat välttämättä kuulu vakuutuksen korvattavuuden piiriin. Vakuutusten korvauskatot ovat jääneet liian alhaisiksi verrattuna riita-asioissa aiheutuviin oikeudenkäyntikuluihin.

Lopuksi

Tuomariliitto yhtyy korkeimman oikeuden 16.6.2021 antamassa lausunnossa esitettyyn siitä, että oikeudenkäyntikulujen kasvuun on vaikuttanut erityisesti se, että oikeudenkäyntiasiamiehet ja -avustajat eivät aina hahmota asian ratkaisemisen kannalta oleellisia oikeuskysymyksiä, minkä vuoksi riita-asioissa laaditaan tarpeettoman laajoja oikeudenkäyntikirjelmiä ja nimetään asiaan vaikuttamatonta todistelua (kohta 32). Tuomarit eivät puolestaan käytä kaikkia prosessinjohtokeinoja. Tästä syystä kaikkien toimijoiden koulutusta ja ymmärrystä omasta roolista pitäisi lisätä huomattavasti nykyisestä.

Tuomariliitto kannattaa erityisesti keskittymistä keinoihin 8,13,15,16 ja 20. Se ei usko kilpailun lisäämiseen tähtäävien keinojen, kuten keinot 1 ja 2, juurikaan vaikuttavan kulujen määrään. Osa keinoista (5, 6 ja 21) on puolestaan taloudellis-poliittisen harkinnan takana.

Tuomariliitto näkee, että huolellisella keinokohdassa 8 tarkoitettulla riitaprosessijärjestelmän uudistusmenettelyllä voidaan keskipitkällä aikavälillä menettelyä kehittämällä vähentää molemmille asianosaisille menettelystä aiheutuvia kuluja. Vastaavasti jo lyhyellä aikavälillä, tämän vaalikauden aikana, voidaan korjata nykyisen menettelyn aiheuttamien kulujen tähänastista oikeudenmukaisempaa jakautumista keinokohdissa 13-16 tarkemmin kuvatulla tavalla.

Lausunnon valmistelu

Lausuntoa ovat valmistelleet hovioikeuden asessori Martina Nyman, vanhempi oikeussihteeri Eeva Palaja sekä kärjätuomarit Johanna Helminen ja Pekka Louhelainen. Lausuntoasiaa on käsitelty Tuomariliiton oikeuspoliittisessa valiokunnassa 14.6.2021 ja Tuomariliiton hallituksessa kesäkuussa 2021.

Helsingissä 30.6.2021

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry

Sanna Mantila
puheenjohtaja

Minna Hällström
varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa. Tuomarikunnan yhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä.

Kirvesniemi Laura
Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry